

Beste Johan Clarysse,

Ik heb me het hoofd gebroken over hoe ik dit inleidende praatje vanavond moest aanpakken, terwijl er toch al drie inleidingen staan in *Walden & Other Suspicions*, inleidingen gepleegd door mensen die vaker over plastische kunst schrijven dan ik. Opnieuw en opnieuw ben ik over uw schilderijen gescrold (ik kreeg het boek aanvankelijk digitaal). Ik heb u gegoogled en alle interviews met u gelezen die ik kon vinden. Op het griezelige af, eigenlijk, hoe ik met u ben bezig geweest.

Ook op het griezelige af is de manier waarop uw werk en wat u zei in die interviews over mij en mijn werk ging. Die solipsistische reflex valt te verklaren: ik zit op het moment in de laatste fase van een roman, DERTIG DAGEN genaamd, waaraan ik sinds de zomer van vorig jaar bezig ben, en als een mens, of toch dit mens, zo lang in een boek leeft dan begint de hele werkelijkheid rond dat mens over dat boek te gaan.

Dat *Walden & Other Suspicions* opent met een reeks uit 2008 met de titel *Is evil of great importance to the good?* kon in mijn hedendaagse geestesgesteldheid dan ook geen toeval zijn, want het is de vraag waarmee ik een fikse worsteling voerde tijdens het schrijven van mijn nieuwe roman. Ik wilde namelijk een boek schrijven over iemand die gelukkig en goed is. Gaandeweg begon ik te begrijpen waarom ik zo ontzettend weinig voorbeelden kon vinden uit de literatuurgeschiedenis over gelukkige en goede mensen. Het was een verdomd moeilijk boek om te schrijven. Toen ik het even de titel 'Het goede' wilde geven, vonden mijn man en mijn vader en een handvol dichters uit mijn omgeving dit de beste titel, maar een vijftal anderen mailden me met de uitdrukkelijke boodschap dat ze nooit een boek getiteld 'Het goede' zouden kopen. Ik moet daar allemaal nog eens heel goed over nadenken voor ik er een uitspraak over doe, maar ik vond dat u dat moest weten. Wat vast staat: ik moest het ook over het kwaad hebben om het goede tot thema te kunnen verheffen, nog bij geen enkel ander boek moest ik het kwaad zo concreet toelaten, in feite.

Ah! Ah! hoor ik enkele toehoorders nu denken: het is dus zover gekomen dat die Verbeke denkt te weten wat dat is, goed en kwaad. We zijn er allemaal voorbij, maar zij weet dat nog. Ja. Zij weet dat.

Wat niet wil zeggen dat het bij momenten geen explosief bommetje tegenstrijdigheden blijft, het leven op planeet Aarde. Ik hou er in uw werk erg van dat u blikken, en daarmee identiteiten, uitwist van mensen in groep, terwijl u - zo lees ik dat althans - ook niet ontkent dat er zoiets als collectieve verliefdheid bestaat en dat dat schoon kan zijn, dat het samenzijn ons ook kan verheffen. Ik vind het een bijzonder interessant onderzoek, dat naar het punt waar individualiteit naar asocialiteit afglijdt, dat waar 'samen sterk' in 'samen vijandig' verandert. Daar wil ik me zelf ook nog meer mee gaan bezighouden in de toekomst.

De manier waarop u waanzin problematiseert herken ik. Lang waren critici in de waan dat ik het in mijn werk voornamelijk over krankzinnigheid heb. Dat is niet zo. Wat me meer boeit dan de waanzin op zich is wie bepaalt wat waanzin is en

wat niet, wie waanzinnig en wie niet. Hitler verzonk na extreme woedeaanvallen urenlang in volledige apathie, maar zolang je de macht hebt, word je kennelijk niet waanzinnig genoemd, of als die geestesziekte al wordt erkend, dan is ze volstrekt niet van belang, dan is ze hoogstens de keerzijde van brillantie. Waanzin heeft bovendien individuele en collectieve uitlopers.

Het zien van uw schilderijen waarop massapsychosen worden verbeeld, katapulteerde mij terug naar een droom die ik enkele jaren geleden heb gehad. Ik stap door een leegstaande, donkere hangar naar een wit, kubusvormig gebouwtje zonder ramen in het midden van de ruimte. Er is een deur, ik ga naar binnen en bevind mij plots tussen een dichte menigte brullende en tierende mensen. Ze zijn totaal uitzinnig, ze schreeuwen zo luid ze kunnen, grijpen naar hun hoofden, die allemaal licht zijn opgeheven en in dezelfde richting zijn gedraaid, in de richting van de deur. Ik probeer wat mee te doen, maar dat gaat mij toch niet natuurlijk af. Ik heb geen idee wat er aan de hand is, ben verontrust, maar als ik probeer mee te doen, voel ik meer plaatsvervangende gêne, of eerder: ik ben meer verontrust over die mensen dan over hetgene waarover ze zo van streek zijn. Ik 'duik' tussen de lichamen door, alsof ik onder water ga en tref daar een ander hoofd aan van iemand die hetzelfde doet. 'Wat is hier aan de hand?' vraag ik en die persoon antwoordt: 'Geen nood, het is maar massahysterie.' 'Ah oké', zeg ik. Als ik vervolgens steeds ernstiger begin na te denken over hoe ik hier weer wegkom, word ik wakker.

Ik hoop dat u mij niet kwalijk neemt dat het in dit inleidende praatje ook over mijn werk, en zelfs over mijn dromen gaat.

Het heeft iets koddigs ook, om hier zo te beklemtonen wat uw werk en het mijne allemaal gemeen hebben. We hebben in interviews immers allebei verklaart dat elke mens een eiland is.

Toch ga ik nog even door. Dat u meestal in reeksen werkt, daarin kan ik u namelijk ook helemaal volgen. De redenen die u daarvoor geeft in interviews, zijn dezelfde als degene die ik zelf opgeef wanneer naar mijn voorliefde voor verhalenbundels wordt gepolst. Als ik een verhalenbundel schrijf, belicht ik hetzelfde thema vanuit vijftien verschillende perspectieven. Dat werkt bevrijdend. Er is heel veel groot gelijk in de wereld en ook bij het schrijven van een roman voel ik me soms meer gedwongen een positie in te nemen. Een verhalenbundel laat toe af te stappen van een groot gelijk, de tegenstellingen te omarmen. Net zoals een schilderijenreeks dat wellicht voor u doet.

Maar ook in één beeld kunnen tegengestelden huizen, en hopelijk ook in één roman. Als ik naar uw schilderijen kijk, en over uw werk lees, keert steeds het woord 'ambigüiteit' terug. Minder aandachtige kijkers en lezers verwarren ambigüiteit soms met cynisme. Ik moet er niet aan denken met die verwarring in het leven te staan. Het zijn echt heel andere zaken. Zoals u weet.

Engagement is ook al zo'n instinker waarmee critici kunstenaars trachten vast te pinnen. Engagement is een woord dat volgens mij vaak veel te eng wordt geïnterpreteerd als 'de actualiteit betrekken bij je werk', terwijl het toch eerder gaat om peilen naar het wezen van de mens. Ik vond het fantastisch wat u daar ooit over zei: 'dat kunst de wereld niet zal redden, maar wel een bepaalde beleving van de wereld kan redden, een waarbij ruimte is voor het sublieme, het radicaal andere, het niet rationele - al die zaken die in onze cultuur vaak worden

verdrongen', zei u toen, en ik denk dat we vandaag in een politiek klimaat leven waarbij het absoluut zin heeft deze beleving, of zienswijze te vertegenwoordigen. Al is vertegenwoordigen ook weer een problematisch woord.

De ambiguïteit zit bij veel van uw schilderijen in de spanning tussen woord en beeld. Woorden affichereren iets als bij reclame. Het meest geslaagd vond ik dat bij uw reeks landschappen. De slogans vervallen wat mij betreft tegen een achtergrond van wolken of golven of vlaktes. Alsof die uitgestrektheid de slogans, hoe opdringerig ze ook zijn, schouderophalend ontziet.

Ik kende uw werk uiteraard al voor ik werd gevraagd iets te schrijven voor deze avond. Wanneer ik het voor het eerst heb gezien, weet ik niet meer, maar het zou in het Dr. Guislainmuseum kunnen zijn geweest, waar ik als gids werkte in mijn studentenjaren, en waarnaar ik later geregeld terugkeerde. Misschien heb ik uw portrettenreeks daar gezien, waarbij u officieel gestoorden en niet-gestoorden door elkaar hangt. Maar ik herinner me vooral het schilderij 'Change is coming'. (Misschien heb ik dat toch ergens anders gezien.) Ik vond het in ieder geval geweldig om in dit boek een variatie op het doek te ontdekken, die ik nog niet kende: 'Congratulations' uit 2010. Moeilijk uit de drukken waarom deze taferelen rond zandkastelen mij zo in het bijzonder raken. En dat de torentjes van zand becijfert zijn in het tweede schilderij maakt het nog beter. Waarom? Woorden kunnen problematisch zijn en niet alles behoeft een uitleg. Misschien is het een beeld dat ik gedroomd heb.

Annelies Verbeke
20 november 2012